

ПАРАДИГМАЛЬНІ ЗАСАДИ ГЛОБАЛЬНОГО КОНКУРЕНТНОГО ЛІДЕРСТВА

©2019 ШЛАПАК А. В.

УДК 339.92

JEL: F02

Шлапак А. В. Парадигмальні засади глобального конкурентного лідерства

Метою даної статті є визначення парадигмальних засад глобального конкурентного лідерства. Наведено динаміку обсягів світового експорту, що яскраво виявляється у співвідношенні темпів зростання світової торгівлі й темпів зростання глобального валового внутрішнього продукту. Вказано на зростання капіталізації світового фінансового ринку, де диверсифікація інструментальної структури та нарощування обсягів фінансових трансакцій здійснюються економічними агентами різної національної належності. Вказано на фундаментальний вплив техноглобалізму на розширення джерел конкурентного лідерства країн, що виявляється насамперед в інтенсифікації міждержавного науково-технологічного обміну та швидкій міжрегіональній дифузії науково-технічних розробок й інновацій. Зазначено багатовимірний вплив інституціоналізації на механізм конкурентного лідерства країн через активну розбудову розгалуженої системи наднаціональних інститутів регулювання усіх підсистем і структурних компонентів світового господарства. Охарактеризовано потужний консолідаційний вплив на процеси розбудови глобальної ринкової системи власне глобального ринку, глобального попиту і пропонування. Проаналізована векторна спрямованість забезпечення конкурентного лідерства країн з його переорієнтацією з національної траєкторії на регіональну та глобальну. Зроблено висновок, що глобальна фаза світогосподарського розвитку кардинально трансформує всі складові елементи філософії розвитку конкурентного лідерства.

Ключові слова: парадигма, глобальне конкурентне лідерство, капіталізація світового фінансового ринку, міждержавний науково-технологічний обмін, наднаціональні інститути, глобальний ринок, глобальний попит, глобальне пропонування.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-2-30-36>

Бібл.: 10.

Шлапак Алла Василівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародного обліку і аудиту, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана (просп. Перемоги, 54/1, Київ, 03057, Україна)

E-mail: andavydenko@kneu.edu.ua

УДК 339.92

JEL: F02

UDC 339.92

JEL: F02

Шлапак А. В. Парадигмальные основы глобального конкурентного лидерства

Целью данной статьи является определение парадигмальных принципов глобального конкурентного лидерства. Приведена динамика объемов мирового экспорта, которая ярко выражена в соотношении темпов роста мировой торговли и темпов роста глобального валового внутреннего продукта. Указано на рост капитализации мирового финансового рынка, где диверсификация инструментальной структуры и наращивание объемов финансовых трансакций осуществляются экономическими агентами разной национальной принадлежности. Обозначено фундаментальное влияние техноглобализма на расширение источников конкурентного лидерства стран, которое проявляется прежде всего в интенсификации межгосударственного научно-технологического обмена и быстрой межрегиональной диффузии научно-технических разработок и инноваций. Указано на многомерное влияние институционализации на механизм конкурентного лидерства стран через активное развитие разветвленной системы наднациональных институтов регулирования всех подсистем и структурных компонентов мирового хозяйства. Охарактеризовано мощное консолидационное влияние на процессы развития глобальной рыночной системы собственно глобального рынка, глобальных спроса и предложения. Проанализирована векторная направленность обеспечения конкурентного лидерства стран с его переориентацией с национальной траектории на региональную и глобальную. Сделан вывод о том, что глобальная фаза мирохозяйственного развития кардинально трансформирует все составные элементы философии развития конкурентного лидерства.

Ключевые слова: парадигма, глобальное конкурентное лидерство, капитализация мирового финансового рынка, межгосударственный научно-технологический обмен, наднациональные институты, глобальный рынок, глобальный спрос, глобальное предложение.

Библ.: 10.

Шлапак Алла Васильевна – кандидат экономических наук, доцент кафедры международного учета и аудита, Киевский национальный экономический университет им. В. Гетьмана (просп. Победы, 54/1, Киев, 03057, Украина)

E-mail: andavydenko@kneu.edu.ua

Shlapak A. V. The Paradigmatic Bases of the Global Competitive Leadership

The article is aimed at defining the paradigmatic principles of the global competitive leadership. The dynamics of volumes of the world exports, clearly expressed in the growth rate of the world trade and growth rate of global gross domestic product, are displayed. The growth of capitalization of the world financial market is indicated, where diversification of the instrumental structure and increase of volumes of financial transactions are carried out by the economic agents of different national affiliation. The fundamental influence of technoglobalism on the expansion of sources of the competitive leadership of countries is indicated, which is manifested primarily in the intensification of the interstate scientific-technological exchange and the rapid interregional diffusion of the scientific-technological developments and innovations. Pointed out is the multidimensional influence of institutionalization on the mechanism of the competitive leadership of countries through active development of a branched system of supranational institutions of regulation of all subsystems together with the structural components of the world economy. A powerful consolidating influence on the processes of development of the global market system of the global market as such, global demand and supply is characterized. The vector orientation of providing competitive leadership of the countries with its reorientation from the national trajectory to the regional and global ones is analyzed. It is concluded that the global phase of the world economic development radically transforms all the constituent elements of the philosophy of development of competitive leadership.

Keywords: paradigm, global competitive leadership, capitalization of the world financial market, interstate scientific-technological exchange, supranational institutions, global market, global demand, global supply.

Bibl.: 10.

Shlapak Alla V. – PhD (Economics), Associate Professor of the Department of International Accounting and Auditing, Kyiv National Economic University named after V. Hetman (54/1 Peremohy Ave., Kyiv, 03057, Ukraine)

E-mail: andavydenko@kneu.edu.ua

Об'єктивна необхідність формування метасистемних передумов формування парадигми глобального конкурентного лідерства країн обумовлена кількома ключовими причинами, основною з яких є докорінна зміна характеру міжнародних конкурентних відносин між економічними агентами різного рівня та різної національної належності. Це, на перший погляд, тривіальне наукове судження має глибокий зміст, розкрити який можливо тільки на основі використання сучасних методів наукового дослідження. Йдеться насамперед про перехід світового господарства на глобальну фазу свого поступу, що кардинально трансформує всі складові елементи філософії розвитку конкурентного лідерства країн та справляє фундаментальний вплив на зміну його традиційної парадигми як основи ідентифікації наукової рефлексії на процеси та явища, що відбуваються у світовій економіці, з подальшим розробленням якісно нових теоретичних конструкцій для розуміння їх природи та формуванням прогностичної картини майбутнього міжнародного порядку.

Що стосується джерел розвитку конкурентного лідерства країн, то у глобальних умовах вони зазнають значної диверсифікації за рахунок насамперед нарощування масштабів міжнародної торговельної й інвестиційної діяльності; диверсифікації структури міжнародного прямого і портфельного інвестування; лібералізації та дерегулювання міжнародного руху товарів, послуг, інвестиційного й фінансового капіталу; глобалізації міжнародних потоків робочої сили й інтелектуального ресурсу; безпрецедентної диверсифікації світових фінансових ринків і міжнародного науково-технологічного обміну; активізації процесів техноглобалізму; демократизації суспільного життя; панування у світовому господарстві ринкових відносин; а також стрімкої інституціоналізації міжнародної економічної системи. Так, значне послаблення митних бар'єрів у торговельній та інвестиційній діяльності в останні десятиліття стало потужним рушієм стимулювання для більшості країн відкриття нових ринків збуту вітчизняної продукції та виходу на них національних компаній не тільки у статусі експортерів, але й генераторів виробничих потужностей для місцевих виробників. У цьому зв'язку достатньо навести дані щодо динаміки середньорічних вартісних обсягів світового експорту товарів і послуг: якщо у період 1981–1990 рр. вони становили близько 2,7 трлн дол. США, у 1991–2000 рр. – 5,7 трлн; то у 2011 р. досягнули відмітки у майже 22 трлн [1, с. 142]; а у 2016 р. – 41,7 трлн, тобто, порівняно з 1991–2000 рр. збільшилися в 7,3 разу [2].

Враховуючи актуальність даної проблематики, метою даної статті є визначення парадигмальних засад глобального конкурентного лідерства.

Наведена вище динаміка обсягів світового експорту яскраво виявляється і в показниках співвідношення темпів зростання світової торгівлі та темпів

зростання глобального валового внутрішнього продукту. Наведені дані показують, що у період 1981–2016 рр. (за виключенням кризових періодів глобального економічного циклу) світова торгівля зростала щонайменше удвічі (а в окремі роки й утричі) швидше світового ВВП. Подібне зростання значною мірою було обумовлено суттєвим зниженням торговельних витрат, пов'язаних з тарифами і технологіями. Як результат – стрімкою підвищувальною динамікою характеризується рівень відкритості національних економік переважної більшості країн світу та їх участь у глобалізаційних процесах, а також активно формуються глобальні ланцюги постачань, що останніми роками стимулюють прогрес в обробній промисловості та підвищення продуктивності праці. Про це свідчить, зокрема, відношення товарного експорту до глобального валового внутрішнього продукту, яке становило 4,6% у 1870 р., 7,9% у 1913 р., 9% у 1929 р., 10% у 1950 р., 14,5% у 1970 р., 20% у 1998 р. і близько 25% у 2008 р. [1, с. 42]. У 2016 р. даний показник становив близько 22%, а у країнах – членах ОЕСР відношення експорту товарів і послуг до валового внутрішнього продукту становило: у США 11,8%, в Європейському Союзі – 17,1%, Китаї – 20,5%, Японії – 16,3%, Німеччині – 45,7%, Великобританії – 26,9%, Франції – 28%, Канаді – 33,3%, Нідерландах – 100% [3]. Таким чином, динамічне розширення експортоорієнтованих секторів національних економік значно збільшує ресурси їх конкурентного розвитку та підвищення матеріального добробуту громадян.

Ще одним потужним рушієм системної трансформації джерел конкурентного лідерства країн в умовах глобалізації є небачене за своїми масштабами зростання капіталізації світового фінансового ринку, диверсифікація його інструментальної структури та нарощування обсягів фінансових трансакцій, здійснюваних економічними агентами різної національної належності. Якщо у 1978 р. щоденний вартісний обсяг операцій з іноземними валютами на світових форексних майданчиках становив 15 млрд дол. США, то у 1992 р. – 880 млрд, у 1995 р. – 1,2 трлн, у 2004 р. – 1,9 трлн, у 2010 р. – 4 трлн, а у 2016 р. – 5,1 трлн [4]. Як неформальна розгалужена мережа торговельних відносин між різнонаціональними учасниками з числа центральних, комерційних й інвестиційних банків, пенсійних фондів і страхових компаній, брокерів і дилерів, транснаціональних корпорацій і приватних осіб, світовий фінансовий ринок значно розширює доступ різних країн до глобальних ресурсів фінансування національного економічного розвитку, а отже – джерел їх конкурентного розвитку.

Своєю чергою, фундаментальний вплив техноглобалізму на розширення джерел конкурентного лідерства країн виявляється насамперед в інтенсифікації міждержавного науково-технологічного обміну та швидкій міжрегіональній дифузії науково-технічних

розробок й інновацій. Підтвердженням цієї тези є активна розбудова в останні десятиліття глобальних інноваційних мереж, здійснювана на основі зростання кількісної структури зарубіжних підрозділів транснаціональних корпорацій, що працюють у сфері високих технологій в обробній промисловості. Достатньо сказати, що в Норвегії їх частка перевищує нині 48%, Франції – 51,5%, Канаді – 52,5%, Великобританії – майже 60%, Ірландії – понад 95% [5]. 3-поміж країн з новостворюваними ринками до реалізації інноваційно-інвестиційних проектів у сфері офшорингу ІТ-послуг найбільшою мірою залучені нині країни Південної та Південно-Східної Азії. Їх головними конкурентними перевагами, порівняно з іншими регіонами, є наявність дешевої та висококваліфікованої робочої сили та активна участь у регіональних інтеграційних блоках (насамперед АТР, АТЕС, АСЕАН). Це дає змогу західним ТНК ефективно розвивати внутрішню і міжкорпоративні інноваційні мережі на основі перенесення за кордон як простих, так і відносно складних інноваційно-виробничих функцій – досліджень і розробок, програмування, комп'ютерного дизайну, маркетингових досліджень, надання юридичних послуг і консалтингу тощо.

Підтвердженням зростаючої ролі інноваційних чинників у розширенні джерел конкурентного лідерства країн є і результати аналізу фінансової діяльності 399 компаній, нещодавно проведеного фахівцями авторитетної консалтингової компанії PwC. Він засвідчив наявність глибокого розриву в показниках прибутковості фінансово-господарської діяльності найбільш і найменш інноваційних компаній. У той час, як сукупна дохідність капіталу акціонерів найбільш інноваційних компаній значно перевищувала середнє значення по галузі (з концентрацією 75% загального господарського обороту на товарах і послугах, впроваджених у масове виробництво в останні п'ять років), найменш інноваційні компанії виявили значне відставання від середньогалузевих показників дохідності. Крім того, майже 45% інноваційно-активних компаній продемонстрували доволі високий рівень кореляційного зв'язку між масштабами інноваційної діяльності та розширенням асортименту товарів і послуг; а 35,5% – між інноваціями і підвищенням якісних кондицій виробленої продукції та наданих послуг. Таким чином, є всі підстави стверджувати про вагомий вплив техноглобалізму на розширення джерел економічного розвитку країн та забезпечення їх конкурентного лідерства.

Суттєвих модифікацій в умовах глобальних економічних трансформацій зазнає також механізм конкурентного лідерства країн з причин делегування частини традиційних регуляторних повноважень держави на регіональний і наднаціональний рівні; динамічного формування глобального ринку, глобального попиту та пропонування; зростаючої адаптації націо-

нальних товаровиробників до потреб глобальних споживачів; загострення міжнародної конкурентної боротьби між економічними агентами різного рівня та ін. Так, багатомірний вплив інституціоналізації на механізм конкурентного лідерства країн виявляється насамперед в активній розбудові розгалуженої системи наднаціональних інститутів регулювання усіх підсистем і структурних компонентів світового господарства з чітко вираженим трендом щодо політизації міждержавних економічних відносин та делегування частини традиційних управлінських повноважень держави на регіональний і наднаціональний рівні.

Саме міжнародні організації способом конвергенції національних політик і формування механізмів узгодження національних економічних стратегій забезпечують на сьогодні потужний регуляторний вплив на формування глобальної політики у сфері міжнародної торгівлі товарами і послугами, міждержавного інвестиційного, кредитного і валютного співробітництва, міжнародного обміну технологіями й інноваційними розробками, транснаціоналізації капіталу і виробництва, співпраці країн і регіонів у сфері енергетики, сільського господарства, екології тощо. Не випадково, саме на глобалізаційний етап світогосподарського поступу припадає «сплеск» їх формування. Достатньо сказати, що загальна кількість міжнародних організацій становить нині понад 68,6 тис (у тому числі 7,7 тис – міжурядових і 60,9 тис – неурядових), тоді як у 1951 р. – 955, а у 1909 р. – всього 213 [6, с.85].

Механізм конкурентного лідерства країн в умовах глобального економічного розвитку також зазнає суттєвих трансформацій у зв'язку з динамічним формуванням глобального ринку, глобального попиту і пропонування. Йдеться насамперед про їх потужний консолідаційний вплив на процеси розбудови глобальної ринкової системи. Як сфера стійких товарно-грошових відносин, сформованих на основі міжнародного поділу праці, вона детермінує якісно нові вимоги та критерії забезпечення конкурентоспроможності економічних агентів за широким спектром науково-технічних, технологічних, інноваційних, виробничих, організаційних, маркетингово-логістичних й управлінських параметрів. Визначальний вплив на їх конкурентні позиції на національних і міжнародних ринках справляють також такі процеси, як загальносвітова доступність ресурсів та інновацій; глобальний характер мобільності факторів виробництва; системна ринкова уніфікація та регуляторна гармонізація; регіонально-континентальна консолідація; мегарегіональна інтеграція ринкового простору; віртуалізація ринкового середовища, а також синхронізація національних бізнес-циклів в умовах світової економічної кризовості [7, с. 47].

Саме вищезазначені тренди лежать в основі прискореної гомогенізації вимог і запитів світових споживачів, стимулюючи процеси:

- ✦ глобального поширення відомих торговельних марок і брендів, насичення різних сегментів глобальних ринків стандартизованими товарами і послугами, нівелювання торговельних бар'єрів у міждержавній торгівлі, у тому числі на інституційній платформі СОТ;
- ✦ конвергенції національних законодавств у сфері захисту інтелектуальної власності;
- ✦ динамічного розвитку інформаційних, маркетингово-рекламних і комунікаційних технологій.

Так, згідно з рейтингами брендів, що його щорічно складають експерти «BrandZ» компанії «Millward Brown», у 2017 р. у Топ-10 глобальних лідерів увійшли Google (з вартістю бренду 245,6 млрд дол. США), Apple (234,7 млрд), Microsoft (143,2 млрд), Amazon (139,3 млрд), Facebook (129,8 млрд), AT&T (115,1 млрд), Visa (110 млрд), Tencent (108,3 млрд), IBM (102,1 млрд), McDonald`s (97,7 млрд відповідно). Зрозуміло, що саме ці бренди не тільки найбільшою мірою задовольняють нині потреби глобального споживача, але й самі формують його потреби в тих продуктах і послугах, про які він раніше навіть не мав гадки. Тож тільки ті економічні агенти, які здатні своєчасно адаптуватися до вимог глобального попиту, і виявляються найбільш спроможними щодо опанування глобальними конкурентними перевагами та нарощування свого сегмента глобального ринку.

І, нарешті, значних коригувань зазнає векторна спрямованість забезпечення конкурентного лідерства країн з його переорієнтацією з національної траєкторії на регіональну та глобальну під впливом дії таких фундаментальних глобальних трендів, як-от:

- ✦ динамічне поглиблення міжнародного поділу праці, небачена за масштабами глобальна транснаціоналізація капіталу і виробництва;
- ✦ мереживізація світового господарства;
- ✦ динамічний розвиток фрагментованого виробництва транснаціональних корпорацій.

Їх синергія дія значно розширює можливість конкурентного розвитку країн і цілих регіонів, а отже, – нарощує потенційні ресурси глобального конкурентного лідерства.

Так, процес глобальної транснаціоналізації капіталу та виробництва характеризується динамічним поглибленням внутрішньокорпоративного поділу праці з дедалі більшою сегментацією транснаціонального виробництва, посиленням його функціонального й операційного «подрібнення» та стрімким «розростанням» глобальних виробничих ланцюгів створення доданої вартості. На підтвердження цієї тези достатньо навести дані щодо динаміки транснаціоналізації глобального суспільного виробництва: упродовж 1990–2017 рр. загальна додана вартість, вироблена іноземними підрозділами ТНК, зросла у 5,6 разу (з 1,3 до 7,3 трлн дол. США), їхні загальні

активи – у 18 разів (з 5,9 до 103,4 трлн), сукупний продаж – у п'ятеро (з 6,8 до 30,8 трлн), кількість зайнятих – у 2,7 разу (з 27 до 73,2 млн. осіб відповідно), а чиста щорічна вартість транскордонних злиттів і поглинань – усемеро (з 98 до 694 млрд дол. відповідно). Не менш вражаючою є й динаміка нагромадження вхідних потоків прямих іноземних інвестицій, вартість яких зросла за вказаний період з 2,2 до 31,5 трлн дол. США, а вихідних – з 2,3 до 30,8 трлн відповідно. Це свідчить не тільки про системну транснаціоналізацію в останні десятиліття національних економік, але й про охоплення нею усіх фаз відтворення глобального суспільного продукту. Інакше кажучи, саме корпоративний спосіб організації міжнародної економічної діяльності дає змогу найбільш ефективно сконцентрувати великі за вартісним обсягом капітали в розпорядженні невеликої кількості суб'єктів, здатних здійснювати потужний конкурентний тиск на економічних агентів з капіталами середнього і малого розміру.

Масштаб і структурна динаміка транснаціональної діяльності спричинили стрімке поглиблення включення практично усіх національних економік країн світу у глобальні ланцюги доданої вартості (ГЛДВ), що особливо динамізувалось з другої половини 1990-х років. Про це красномовно свідчить індекс їх участі у ГЛДВ, який з 1995 р. до 2016 р. зріс з 40 до 52%. Водночас вартість іноземної доданої вартості у структурі щорічного глобального експорту зросла у період 1990–2017 рр. з 1 до 7 трлн дол. США, що становить 30% світових експортних поставок на кінець періоду.

Принагідно слід особливо відзначити, що частка іноземної доданої вартості у структурі загального експорту країн ОЕСР збільшилася з 14,9% у 1995 р. до 32% у 2017 р., Європейського Союзу – з 19,2 до 38%, а Сполучених Штатів Америки – з 11,5 до 13% відповідно. У 2017 р. цей показник становив для країн, що розвиваються, 28% загального експорту, країн Азії – 31%, Африки – 14%, Східної та Південно-Східної Азії – 34%, Південної Азії – 13%, Західної Азії – 15%, Латинської Америки і Карибського басейну – 20%, Центральної Америки – 29%, Південної Америки – 14%, з транзитивною економікою – 13% відповідно.

Це свідчить про динамічне об'єднання економічних агентів практично усіх країн світу в єдину – глобально скоординовану мережеву структуру, у якій усі стадії виробничого процесу – від проектування і виробництва до маркетингу, дистрибуції та післяпродажного обслуговування – глибоко вбудовані в єдиний ланцюг формування вартості. Оскільки кінцевий продукт включає в себе цілу низку доданих вартостей, створених і доданих у різних країнах світу різними підприємницькими структурами, то кожна стадія їх формування базується на вартості, створеній на попередній стадії ланцюга, з її поетапним приростом відповідно до притаманних кожній країні

факторних умов. Як результат – розвиток глобальних ланцюгів доданої вартості справляє потужний вплив на систему міжнародного поділу праці, міждержавну виробничу кооперацію та торгівлю товарами і послугами проміжного (виробничого) призначення на основі формування доволі складної, ієрархічно субординованої міжнародної архітектури виробничої, комерційної, інвестиційно-фінансової та науково-технічної діяльності транснаціональних корпорацій. Її ядром є високодиверсифіковані механізми розподілу продукції (*production sharing*), ланцюги її постачання (*supply chains*), аутсорсинг (*outsourcing*), офшоринг (*offshoring*), транснаціональне фрагментоване виробництво (*fragmented production*) і вертикальна інтеграція (*vertical integration*).

Розміщуючи вартісний ланцюг у різних країнах світу, транснаціональні корпорації найпотужніших держав світу концентрують відносно складні технологічні процеси у країнах свого базування, а відносно прості – переводять у країни, що розвиваються. Дислоковані тут дочірні підрозділи ТНК спеціалізуються на тих виробничих процесах, що дещо перевищують їх технологічні можливості, завдяки чому забезпечується нагромадження їх виробничого й технологічного досвіду, а отже, – більш ефективне виконання та підвищення ефективності виробничих завдань, а також зміцнення конкурентних позицій національних товаровиробників на світових ринках. Таким чином, через поглиблення фрагментації транснаціонального виробництва та спеціалізації на високотехнологічних та інноваційно містких виробничих процесах найбільш конкурентоспроможні національні економіки дедалі більшою мірою переміщуються на вищі щаблі глобальних ланцюгів доданої вартості, значно розширюючи потенційні ресурси свого конкурентного лідерства.

Водночас і країни, що розвиваються, здобувають якісно нові можливості підвищення своїх конкурентних позицій у світогосподарській системі завдяки фрагментарному підключенню національних товаровиробників до глобальних ланцюгів доданої вартості західних ТНК, вирівнюванню цін на фактори виробництва та скороченню розриву у факторних доходах порівняно з державами-лідерами. Отже, усі країни – учасниці глобальних вартісних ланцюгів не тільки активно нагромаджують і розвивають свої порівняльні конкурентні переваги, але й підвищують глобальний добробут [8, р. 5] як загальне благо для усіх членів світового співтовариства. Інакше кажучи, відбувається дедалі більша переорієнтація джерел конкурентних переваг країн з національної на регіональну і глобальну траєкторії, що підтверджує кардинальні зміни векторної спрямованості забезпечення конкурентного лідерства країн у сучасній моделі світогосподарського розвитку.

Однак активна розбудова державами-лідерами глобальних ланцюгів доданої вартості та транснаціональних виробничих мереж несе у собі значну загрозу їх національним економічним інтересам. Йдеться насамперед про перенесення у країни, що розвиваються, цілої низки технологічних ланцюгів, а отже, – майже повну втрату в межах національних економік культури виробництва та школи підготовки спеціалістів. Красномовним прикладом цього є, зокрема, Сполучені Штати Америки, компанії яких в останні двадцять років зовсім перестали займатися переробкою рідкоземельних металів (що є основою виробництва високотехнологічних гаджетів), а перевели дане виробництво у Китай. У результаті в цій країні сьогодні сконцентровано близько 95% світового добування і переробки рідкоземельних металів [9], що стає потужним важелем конкурентного впливу Китаю навіть на держави-лідери, не кажучи вже про решту країн світу.

Таким чином, докорінна трансформація у сучасних умовах усіх складових елементів філософії розвитку конкурентного лідерства країн не тільки поглиблює розуміння найбільш актуальних проблем світогосподарського розвитку на його глобальній фазі, але й синтезує на якісно новій – глобальній – парадигмі ключові теоретико-методологічні підходи в теоріях міжнародної торгівлі та руху капіталу, інтернаціоналізації та транснаціоналізації, світового ринку праці та міжнародної трудової міграції, міжнародних валютних відносин і регіональної інтеграції. Цілком закономірно, що глибокі якісні зміни у характері та рушійних силах конкурентного лідерства країн з явним домінуванням глобальних ресурсів його забезпечення потребують не тільки нового рівня його теоретичного осмислення, але й модернізації категоріального апарату сучасної економічної науки. Йдеться про те, що за умов глобалізації категорія «конкурентне лідерство» певною мірою вичерпує свій теоретичний потенціал щодо визначення конкурентної диспозиції країн у світових координатах, а у категоріальному арсеналі сучасної теорії міжнародної економіки та міжнародних відносин дедалі більшою мірою утверджується неологічна категорія «глобальне конкурентне лідерство» з метою адекватного відображення глобальних форм, рівнів і механізмів конкурентного розвитку країн у їх багатоманітності і суперечливості.

Разом з тим, категорія «глобальне конкурентне лідерство», навіть увійшовши до наукової термінології економічних наук, дотепер не отримала однозначного, чіткого і конкретно економічного трактування та найчастіше доволіно вживається дослідниками. З одного боку, відсутня прив'язка до лінгвістичної семантики цього слова, а з іншого – дана категорія не співвідноситься з цілою низкою близьких за змістом категорій – економічна сила, економічна могутність, геополітична влада, геополітичний вплив.

Виходячи з первородної суті лідерства як здатності суб'єкта чинити вплив на окрему особистість чи соціальну групу способом спрямування зусиль на досягнення загальних цілей організації [10, с. 454], економічний зміст поняття «глобальне конкурентне лідерство» полягає, на нашу думку, у здатності держави задавати траєкторії соціально-економічного розвитку інших країн і їх груп на основі формування світового економічного порядку способом розробки правил і норм регулювання міжнародних відносин і визначення основних трендів трансформації економічних систем різних рівнів.

ВИСНОВКИ

Глобальна фаза світогосподарського розвитку кардинально трансформує всі складові елементи філософії розвитку конкурентного лідерства, а саме:

- ✦ диверсифікуються його джерела розвитку (нарощування масштабів міжнародної торговельної й інвестиційної діяльності);
- ✦ диверсифікація структури міжнародного прямого і портфельного інвестування;
- ✦ лібералізація та дерегулювання міжнародного руху товарів, послуг, інвестиційного й фінансового капіталу;
- ✦ глобалізація міжнародних потоків робочої сили й інтелектуального ресурсу;
- ✦ безпрецедентна диверсифікація світових фінансових ринків і міжнародного науково-технологічного обміну;
- ✦ активізація процесів техноглобалізму;
- ✦ демократизація суспільного життя;
- ✦ панування у світовому господарстві ринкових відносин, а також стрімка інституціоналізація міжнародної економічної системи);
- ✦ модифікується його механізм (делегування частини традиційних регуляторних повноважень держави на регіональний і наднаціональний рівні; динамічне формування глобального ринку, глобального попиту і пропонування; зростаюча адаптація національних товаровиробників до потреб глобальних споживачів; загострення міжнародної конкурентної боротьби між економічними агентами різного рівня та ін.) та коригується векторна спрямованість забезпечення конкурентного лідерства країн (його переорієнтація з національної траєкторії на регіональну і глобальну під впливом поглиблення міжнародного поділу праці, глобальної транснаціоналізації капіталу і виробництва, мереживізації світового господарства, динамічного розвитку фрагментованого виробництва ТНК).

Абстрактний і багатокомпонентний характер глобального конкурентного лідерства країн спричиняє множинність методів його кількісного й якісного вимірів, з-поміж яких на особливу увагу заслуговують

критерії на основі валового внутрішнього продукту та національного багатства, однокритеріальні оціночні методи (на основі енергоспоживання, урядових доходів, показників експортно-імпорتنних операцій, країнових квот у міжнародних валютно-фінансових організацій тощо), а також багатокомпонентні індекси й суб'єктивні оцінки. Серед загальних форм глобального конкурентного лідерства можна виокремити матеріально-речову та вартісну; за функціональною ознакою воно може бути військово-політичним, економічним, фінансовим, науково-технічним й інноваційним, інформаційним, інституційно-регуляторним. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Глобальное экономическое развитие: тенденции, асимметрии, регулирование : монография / Д. Лукьяненко, В. Колесов, А. Колот, Я. Столярчук и др. Киев : КНЭУ, 2013. 466 с.
2. World Trade Statistical Review 2017 / WTO, 2017. P. 102–104. URL: https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/wts2017_e/wts17_toc_e.htm
3. World Trade Statistical Review 2017 / WTO, 2017. P. 102-105. GDP (current US\$) / World Bank National Accounts Data, and OECD National Accounts data files. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?view=chart>
4. Average daily turnover in the global foreign exchange market from 1998 to 2016 (in billion U. S. dollars). Statista. URL: <https://www.statista.com/statistics/247328/activity-per-trading-day-on-the-global-currency-market/>
5. Яценко Н., Сколотяний Ю. Инновационное развитие: венгерский опыт и украинские реалии. Зеркало недели. 9 февраля 2007. URL: http://gazeta.zn.ua/ECONOMICS/innovatsionnoe_razvitie_vengerskiy_opyt_i_ukrainskie_realii.html
6. Столярчук Я. М., Татаренко Н. А., Поручник А. М., Звиргзде К. И. Франция в глобальном мире: поиск конкурентной стратегии : монография. Киев : ДАУ, 2017. 299 с.
7. Швиданенко О. А. Глобалізація ринкової системи: детермінанти розвитку та регулювання. *Незалежний аудитор*. 2015. № 14 (IV). С. 46–53.
8. Liu Y. The Evolution of the Global Value Chain: Theory and Evidence / Department of Economics, University of Colorado at Boulder, *Working Paper*. 2013. No. 13. P. 5–8.
9. Верижников А. Деглобализация как сценарий: маркетинг во фрагментированном мире. Психология и бизнес. 2016. URL: <https://www.psychology.ru/library/3717>
10. Енциклопедія освіти / гол. ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.

REFERENCES

- “Average daily turnover in the global foreign exchange market from 1998 to 2016 (in billion U. S. dollars). Statista”. <https://www.statista.com/statistics/247328/activity-per-trading-day-on-the-global-currency-market/>
- Entsyklopediia osvity* [Encyclopedia of Education]. Kyiv: Yurinkom Inter, 2008.
- Liu, Y. “The Evolution of the Global Value Chain: Theory and Evidence”. *Department of Economics, University of Colorado at Boulder, Working Paper*, no. 13 (2013): 5-8.

Lukyanenko, D. et al. *Globalnoye ekonomicheskoye razvitiye: tendentsii, asimmetrii, regulirovaniye* [Global economic development: trends, asymmetries, regulation]. Kyiv: KNEU, 2013.

Shvydanenko, O. A. "Hlobalizatsiia rynkovoï systemy: determinanty rozvytku ta rehuliuivannia" [Globalization of the market system: the determinants of development and regulation]. *Nezalezhnyi audytor*, no. 14 (IV) (2015): 46-53.

Stolyarchuk, Ya. M. *Frantsiya v globalnom mire: poisk konkurentnoy strategii* [France in a global world: the search for competitive strategy]. Kyiv: DAU, 2017.

Verizhnikov, A. "Deglobalizatsiya kak stsenariy: marketing vo fragmentirovannom mire" [De-globalization as a sce-

nario: marketing in a fragmented world]. *Psikhologiya i biznes*. 2016. <https://www.psycho.ru/library/3717>

"World Trade Statistical Review 2017". WTO, 2017. <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?view=chart>

"World Trade Statistical Review 2017". WTO, 2017. https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/wts2017_e/wts17_toc_e.htm

Yatsenko, N., and Skolotyanyy, Yu. "Innovatsionnoye razvitiye: vengerskiy opyt i ukrainskiye realii" [Innovative development: the Hungarian experience and Ukrainian realities]. *Zerkalo nedeli*. February 9, 2007. http://gazeta.zn.ua/ECONOMICS/innovatsionnoe_razvitie_vengerskiy_opyt_i_ukrainskie_realii.html